

Efter en separation hade föräldrarna gemensam vårdnad om sina två barn. Barnen bodde hos sin mor som hade s.k. skyddade personuppgifter. Fråga om socialnämnden i kvinnans vistelsekommun har kunnat underlåta att informera barnens far om att nämnden hade beslutat att inleda en s.k. barnavårdsutredning

AA och BB har tillsammans två barn, CC född 1991, och DD, född 1993. Vid den tid som är aktuell i det förevarande ärendet bodde AA i Spanien och BB bodde tillsammans med barnen i Sverige. BB hade s.k. skyddade personuppgifter. Detta innebar att AA inte kände till var barnen vistades.

I ett mål vid Ystads tingsrätt yrkade BB bl.a. att hon ensam skulle tillerkännas vårdnaden om barnen. Tingsrätten beslutade att enligt 6 kap. 20 § andra stycket föräldrabalken inhämta upplysningar från Socialnämnden i Tomelilla kommun. De begärda upplysningarna kom in till tingsrätten den 17 oktober 2002. I skrivelsen anfördes följande.

Mål T 1305-02

Ystads tingsrätt har av den kommun som BB vistas i begärt upplysningar enligt 6 kap. 20 § andra stycket föräldrabalken gällande BB [personnummer och adressuppgifter].

Socialtjänsten kan inte lämna upplysningar om AA [personnummer], eftersom han inte bor i kommunen.

Utdrag ur socialregister

BB förekommer i socialregistret.

Utredning gällande 11 kap. 1 § socialtjänstlagen inleddes 2002-02-15 på initiativ av BB, och syftet med utredningen var att höra barnens inställning efter flytten till Sverige. 2002-02-15 inkom anmälan från Hyllie stadsdelsförvaltning i Malmö om att fadern anmält att han befarar att barnen far illa i moderns vård.

Utredningen avslutades utan åtgärder 2002-06-07, då inget framkommit som tyder på att CC eller DD skulle fara illa hos modern BB.

I tjänsten

[oläslig signatur]

I den kommun där BB har sitt boende.

Auktoriserad socionom/Familjeterapeut

I en anmälan som kom in till JO den 22 november 2002 klagade AA på bl.a. de ”sociala myndigheterna i Skåne”. Han ifrågasatte handläggningen av anmälningar rörande barn som far illa. Av hans anmälan till JO framgick emellertid inte vilken eller vilka myndigheter inom socialtjänsten som AA var missnöjd med. Hans anmälan var därför inte så preciserad att den kunde ligga till grund för någon åtgärd från JO:s sida (JO:s beslut den 3 december 2002; dnr 4161-2002).

AA kom den 7 januari 2003 in med en ny anmälan till JO. Han anförde i den bl.a. följande.

Anledningen till att det är svårt att precisera anmälan mot sociala myndigheterna är att dom vill vara anonyma.

/— —/

Som framgår av bilaga A (*upplysningarna som återges ovan; JO:s anmärkning*) så bekräftar anonym socionom att jag har gjort en anmälan. Ngt osannolikt menar man att min fd hustru tog initiativ till en utredning samma dag!! Jag gjorde mina anmälningar till socialjouren i Malmö men erh aldrig ngt svar på ngn. 10 mån senare fick jag dock indirekt svar via handl från Tingsr i Ystad.

Mot bakgrund av vad AA anförde i sin anmälan inhämtades de handlingar rörande barnen som stadsdelsförvaltningen Hyllie i Malmö kommun hade tillgång till. Av de handlingarna framgick att socialjouren i Malmö hade tagit emot två anmälningar. Stadsdelsförvaltningen hade tagit reda på att BB och barnen bodde i Tomelilla kommun och handlingarna hade därför översänts till den kommunen.

Akten beträffande den utförda barnavårdsutredningen inhämtades från socialförvaltningen i Tomelilla kommun. Av akten framgick bl.a. följande.

Den 16 januari 2002 ringde BB till socialförvaltningen. Hon förklarade att hon eventuellt behövde hjälp från familjerättens sida med anledning av att hon hade ansökt om äktenskapsskillnad. Under en kontakt som hon hade med en tjänsteman vid socialförvaltningen en tid senare förklarade BB att hon önskade att nämnden skulle inleda en utredning rörande barnens situation. Den 18 februari 2002 erhöll förvaltningen de två anmälningar som stadsdelsförvaltningen Hyllie i Malmö hade tagit emot. Den 25 februari fattade barn- och utbildningsnämnden ett beslut (delegationsbeslut) om ”att efter inkommen anmälan, öppna utredning enligt 11 kap. 1 § SoL”. Under utredningsarbetet gjorde handläggaren bl.a. hembesök hos BB. Utredningen avslutades den 7 juni 2002. Under rubriken Sammanfattning och bedömning anfördes avslutningsvis att det inte hade kommit fram något som tydde på att barnen for illa i sin miljö.

JO beslutade att inhämta utredning och yttrande från Barn- och utbildningsnämnden i Tomelilla kommun vad avsåg frågan om nämnden hade kunnat underlåta att upplysa fadern om den utredning som inleddes den 25 februari 2002.

I ett yttrande anförde nämnden, arbetsutskottet, följande.

Efter att ha tagit del av moderns berättelse den 22 januari 2002 och efter rekommendation av länsstyrelsens sociala enhet den 11 februari och 20 februari, öppnas utredning på barnen CC och DD. Den huvudsakliga anledningen till utredningen var att höra barnens inställning i frågan om flykten till Sverige och undersöka om de har behov av någon form av bistånd från socialtjänstens sida.

Modern och barnen hade sekretesskyddad adress. Hon var under hela kontakten med socialtjänsten, rädd för att adressen skulle röjas.

Skyldigheten att informera den andra vårdnadshavaren diskuterades på samrådsgruppen. Inledningsvis gjordes bedömningen att barnens behov av skydd var större än skyldigheten att informera fadern om utredningens inledande.

Efterhand framkommer mer information om att pappan lägger ned mycket arbete på, både via sitt ombud och på egen hand, att ta reda på vilken adress flickorna befinner sig på. Flickorna pressades i sina kontakter med fadern. Utredaren får också vetskap om omfattningen av konflikten mellan föräldrarna och på vilket sätt barnen än indragna i denna.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

I ett beslut den 4 november 2004 anförde *JO André* följande.

Rättslig reglering

Enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, skall socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd skall den som berörs av en sådan utredning underrättas om att en utredning inleds (11 kap. 2 § tredje stycket SoL).

Inom socialtjänsten gäller en sträng sekretess för uppgifter rörande enskilda personer. Enligt huvudregeln gäller inom socialtjänsten sekretess för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men (7 kap. 4 § sekretesslagen, 1980:100, SekrL). Sekretess till skydd för enskild gäller enligt 14 kap. 4 § SekrL inte i förhållande till den enskilde själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom. Sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren och får inte efterges av denne, om det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

Enligt 14 kap. 5 § SekrL hindrar sekretess inte att sökande, klagande eller annan part i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet tar del av handling eller annat material i målet eller ärendet. Handling eller annat material får dock inte lämnas ut, i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådant fall skall myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller, i den mån det behövs för att han skall kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen skall skydda.

Bedömning

Bestämmelsen i 11 kap. 2 § tredje stycket SoL om skyldighet att informera den som berörs av en s.k. barnavårdsutredning om att en sådan utredning har inletts motsvaras av 50 a § i socialtjänstlagen (1980:620). Vid införandet av bestämmelsen i den förutvarande socialtjänstlagen anfördes att det hade riktats kritik mot socialtjänsten för att bedriva utredningsarbete bakom ryggen på den enskilde (prop. 1996/97:124 s. 109 f.). I propositionen konstaterades att många familjer inte förstått vad kontakten med socialtjänsten innebar och vad den kunde resultera i. Vidare uttalades att det inte får råda några tvivel om att en utredning pågår och att familjen alltid skall informeras om nämndens beslut och avsikter i fråga om utredningens bedrivande.

Information om att en utredning inleds skall som regel lämnas utan dröjsmål. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men inte bor tillsammans skall nämnden se till att båda vårdnadshavarna får information om beslutet.

Såsom bestämmelsen har utformats medger den inte att nämnden under återopande av sekretess underlåter att informera en vårdnadshavare om att en utredning har inletts.

Frågan om sekretess för ett beslut att inleda en utredning aktualiserades för en tid sedan i flera motioner till riksdagen. Därvid begärdes att det skulle vara möjligt för socialnämnden att bedriva en utredning i fråga om ingripande till ett barns skydd eller stöd utan att informera vårdnadshavaren härom. Utskottet konstaterade dock att den aktuella bestämmelsen hade tillkommit med anledning av kritik mot att socialtjänsten bedrev utredningar bakom ryggen på enskilda. Enligt utskottet borde det av rättssäkerhetsskäl inte göras något avsteg från principen att familjen alltid skall informeras om att en utredning pågår (socialutskottets betänkande 2002/03:SoU15 s. 58 f.).

Syftet med den i detta ärende aktuella utredningen synes ha varit att klarlägga barnens synpunkter på flyttningen från Spanien till Sverige och om barnen hade något behov av insatser från nämndens sida. När utredningen avslutades angavs bl.a. att det inte hade kommit fram något som tydde på att barnen for illa i sin miljö. Det får anses stå klart att utredningen avsåg att klarlägga om det fanns skäl för nämnden att ingripa till barnens skydd eller stöd och att utredningen således har fallit in under bestämmelsen i 11 kap. 2 § SoL. Som framgår av det ovan anförda har nämnden därför varit skyldig att informera dem som berördes av utredningen, dvs. även AA.

Det ankommer inte på mig att avgöra om det förelåg något hot från AA mot BB och barnen. Oavsett hur det förhöll sig med detta har det inte varit tillåtet för nämnden att underlåta att informera AA om beslutet att inleda en utredning beträffande barnen. En annan sak är att det med stöd av 14 kap. 5 § SekrL eventuellt hade varit möjligt att för AA hemlighålla vissa uppgifter rörande vad som kom fram under utredningsarbetet.

Nämnden synes ha gjort en bedömning av den hotbild som den ansåg förelåg. Den bedömningen ledde till att AA inte informerades om att en utredning hade inletts eftersom nämnden därigenom skulle ha röjt i vilken kommun som BB vistades. Den situation som uppkom framstår som ovanlig, och nämnden har haft att ta ställning till en inte helt okomplicerad juridisk fråga som innefattat en konflikt mellan två viktiga intressen. Även om jag anser att nämnden gjorde fel när den inte underrättade AA om att utredningen inleddes, finner jag mot bakgrund av det anförda inte skäl att gå vidare i saken utan nöjer mig med de gjorda uttalandena.

Jag har funnit anledning att sända en kopia av detta beslut till Socialdepartementet för kännedom.